

Peter Brune & Erik Brattberg

Religion – fredsstiftare eller krigshetsare?

Religion – fredsstiftare eller krigshetsare?

Peter Brune & Erik Brattberg

Religion – fredsstiftare eller krigshetsare?

© 2009 av Life & Peace Institute

Omslag, foto och layout: G. Lulich Grafisk Form

ISBN 91-87748-90-8

Life & Peace Institute (LPI) är ett ekumeniskt internationellt fredsforskningsinstitut med huvudkontor i Uppsala. Institutet grundades 1985, som ett resultat av den ekumeniska Liv & fredskonferensen i Uppsala två år tidigare.

Sedan starten har LPI publicerat ett 80-tal forskningsrapporter, om kyrkornas arbete för fred och religionsdialog. Forskningen bedrivs främst i Afrika. LPI stöder idag fredsarbete i Kongo Brazzaville, Kongo Kinshasa, Etiopien, Kenya, Somalia och Sudan.

Life & Peace Institute

Sysslomansgatan 7

753 11 Uppsala

Tel: 018 16 95 00

Fax: 018 69 30 59

E-mail: info@life-peace.org

www.life-peace.org

Innehåll

A. Inledning	5
B. Att se på religiösa konflikter	5
C. Några konkreta exempel	7
D. Religiösa och icke-religiösa konflikter	9
E. Religiös fundamentalism och extremism	11
F. Studier av konflikter	12
G. Religiösa aktörer för fred	13
H. Avslutning	14
I. Litteraturlista	14
J. Hänvisningar till andra aktörer	16

A. Inledning

I vår tid och i vår del av världen minskar kunskapen om religion som en faktor som påverkar olika förhållanden i samhället. Allt färre tillhör också de traditionella religiösa samfundet. När frågor om religion kommer upp i det offentliga samtalet är det dessutom allt oftare kopplat till våld och konflikt. Det finns därför ett behov av fördjupade kunskaper om sambandet mellan religion och konflikter.

För Life & Peace Institute (LPI), ett fredsforskningsinstitut som inrättades på kyrkligt initiativ, är temat ”religion och konflikt” naturligtvis ett högt prioriterat område. I samband med institutets 20-årsjubileum i början av 2000-talet arrangerades en konsultation och en konferens på temat *Tools for Peace? - the role of religion in violent conflicts*. Ett resultat av dessa arrangemang blev ett fördjupat samarbete med Svenska kyrkan och Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, vilket ledde till ett gemensamt forskningsprojekt, Uppsala-programmet om religion och konflikt (the Uppsala Program on Religion and Conflict, UPRC).

Med det här häftet, som har tagits fram inom ramen för detta samarbete, vill vi på ett kortfattat och introducerande sätt presentera några aktuella frågeställningar inom temaområdet religion och konflikt. Det är vår förhoppning att vi kan väcka intresse och stimulera till fortsatta studier inom området. En viktig del är därför de sista sidorna i skriften i form av en länk- och litteraturlista.

B. Att se på religiösa konflikter

I vårt arbete får vi ofta frågan om det finns en koppling mellan våld och religion. Att fördjupa förståelsen och öka kunskapen om detta påstådda samband är därför viktigt. En betydande del av arbetet inom LPIs fältprogram i Afrika är att analysera hur religionen påverkar den lokala situationen, som en av många faktorer när en konflikt utvecklas. Det kan handla om hur en kyrka som markägare bidrar till att det skapas flyktingströmmar, om hur religiösa sedvänjor påverkar förhållandet mellan folkgrupper eller hur en religiös ledare agerar som medlare i en konflikt där man använder våld och därmed bidrar till att en konkret konflikt kan avslutas. På ett globalt plan har vi t ex analyserat hur religiösa frågor hanteras i de fredsavtal som har ingåtts sedan kalla krigets slut.

Enligt en definition som används t ex vid Institutionen för freds- och konfliktforskning uppstår en konflikt när två eller flera *parter* samtidigt strävar efter att tillägna sig *begränsade resurser*. Parterna kan välja olika *beteenden* för att uppnå sina mål, och det är viktigt att komma ihåg att det bara är ett fåtal konflikter som leder till våld.

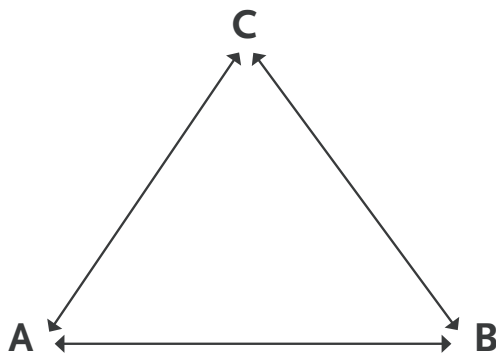
I en väpnad konflikt är alltid minst en part i regeringsställning och våld med dödlig utgång med minst 25 stridsrelaterade döda kan registreras. Det måste också

finnas en uttalad komponent av oförenlighet. Vad detta betyder finns mer utförligt beskrivet på s 7-8.

Den kände norske fredsforskaren Johan Galtung har utvecklat den så kallade konflikttriangeln där man kan urskilja tre olika komponenter i en konflikt: attityder, beteenden och oförenligheter. Då de tre delarna är ömsesidigt beroende av varandra innebär det att varje del kan utgöra startpunkten för utvecklingen av en konflikt. Konflikter där det förekommer våld föregås ofta av en negativ attityd (A) hos en grupp (en kollektiv attityd) gentemot den andra parten. En kollektiv attityd hänger ofta samman med gruppens identitet (den kollektiva identiteten). Om det finns en föreställning om att den egna gruppen är värd att behandlas annorlunda än människor som tillhör en annan etnisk eller religiös grupp och att "de andra" utgör ett hot av något slag, kan det leda till användning av våld mellan de bägge parterna.

Vardera parten måste genom en beskrivning av själva tvistefrågan visa att de inte kan enas eller lösa tvisten. Detta kallas **dokumenterad oförenlighet** (B).

Intensiteten i konflikten avgörs av gruppernas **beteenden** (reaktioner och handlingar) (C) gentemot varandra.

Denna nya version av konflikttriangeln har utvecklats av Isak Svensson, forskare vid Uppsala universitet.

När vi ser på religionens roll i väpnade konflikter utgår vi från tre olika perspektiv, med hjälp av "konflikttriangeln":

- A. Den religiösa **identitet** (eller **attityd**) som individer och grupper förknippas med.
- B. Den religiösa dimensionen av de krav som parterna har ställt upp (**oförenligheten** i konflikten).
- C. Det **beteende**, eller de stridande parternas reaktioner och handlingar som utvecklingen av konflikten för med sig, mot bakgrund av faktorerna A och B.¹

Juergensmeyer: Det religiösa våldets logik

Den amerikanske forskaren Mark Juergensmeyer är intresserad av våldets roll inom religionerna. Han har studerat hur symboler, målningar och texter med religiös innebörd relaterar till våld. Ibland gäller det våldet som den egna religiösa gruppen har utsatts för, ibland är det den egna gruppens våld mot andra. I de flesta fall representerar berättelserna, symbolerna eller målningarna minnen om strider i det förflutna.

En viktig faktor för en religions överlevnad är enligt Juergensmeyer dess förmåga att hantera frågeställningar om liv och död, kaos och harmoni, om det onda och goda som människor har inom sig. För att göra det måste minnen av tidigare konflikter och strider förvandlas till symboler eller bilder som vi själva kan hantera och kontrollera. Genom religionen blir dessa våldsamma känslor och krafter "ofarliga", men när passionen som finns i symbolerna "släpps fria" kan det innebära att de våldshandlingar som de tidigare har representerat väcks till liv igen.

C. Några konkreta exempel

Finns det, mot bakgrund av resonemangen i avsnitt B några "religiösa konflikter"? Inom Institutionen för freds- och konfliktforskning har man analyserat dessa frågor på makronivå, dvs undersökt hur situationen ser ut på nationell och internationell nivå, där stater eller grupper inom stater har behandlats som religiöst enhetliga. Detta har naturligtvis stora begränsningar men kan ändå hjälpa till i förståelsen av frågan om religionens roll i konflikter där man använder våld. Nedan diskuteras situationen i fem länder..

1. Identiteten

En majoritet av svenskarna tillhör Svenska kyrkan och är därmed protestanter. Detta är en del av den kollektiva identitet som omfattar de flesta i *Sverige*. De flesta i *Afghanistan* är muslimer och tillhör gruppen sunni. Befolkningen i *Nordirland* kategoriseras ofta som katoliker eller protestanter. Både i *Guatemala* och i *Filippinerna* är majoriteten av befolkningen katoliker.

2. Oförenligheten/tvistefrågan

I Sverige idag finns det ingen väpnad konflikt där en religiös grupp tar till våld för att uppnå ett mål som är baserat på religiösa krav.

I Afghanistan pågår det sedan 2001 en väpnad konflikt mellan regeringen i Kabul och talibanrebellerna, där talibanerna har en kravlista som bland annat innehåller religiösa anspråk, som regeringen inte vill gå med på.

Trots att de grupper som har stått emot varandra i konflikten i Nordirland kan delas in i katoliker och protestanter har ingen sida uttryckt något religiöst krav som man vill ska uppfyllas på den andra gruppens bekostnad.

Den väpnade konflikten som länge pågick i Guatemala hade mer etniskt baserade förtecken, medan den pågående väpnade konflikten i Filippinerna mellan kristna och muslimer innehåller religiösa krav.

3. Dynamik och beteenden

Inte sedan reformationen på 1500-talet har det inom Sverige funnits någon väpnad konflikt med religiös anknytning.

Den pågående konflikten i Afghanistan har på sistone förvärrats. Trots internationella fredsanstängningar och närvaro av internationell väpnad trupp har talibanrebellerna fortsatt sin väpnade kamp grundad på bland annat religiösa krav.

Den mångåriga väpnade konflikten i Nordirland håller nu på att avslutas. Som vi har sett har identitetsfrågan snarare än religiös oförenlighet varit viktig i denna konflikt.

I Guatemala tycks parterna i konflikten ha grupperat sig i enlighet med etnisk identitet snarare än religiös. I Filippinerna däremot har vissa muslimska rebellgrupper fört fram religiösa krav som är oförenliga med vad regeringen kan gå med på och våld har använts av bägge sidor i konflikten.

När man analyserar de väpnade konflikter som pågår idag, undersöker man bland annat vilken betydelse identitet, oförenlighet och beteende har och om religionen är en viktig faktor i utvecklingen av konflikten. Om man skulle ställa upp detta i form av en så kallad "fyrfältare" får man följande bild, med utgångspunkt i de ovan beskrivna länderna där det i nutid har funnits/finns en konflikt där man använder våld:

	<i>Religiös komponent i oförenligheten</i>	<i>Ingen religiös komponent i oförenligheten</i>
<i>Samma religiösa identitet:</i>	Afghanistan	Guatemala
<i>Ej samma religiösa identitet:</i>	Filippinerna	Nordirland

Denna fyrfältare bygger på Svensson (2007): 939

I likhet med exemplen ovan är vi i vår analys intresserade av länder där det pågår en väpnad konflikt och där en av parterna i konflikten är en regering. Samma logik om religiös identitet och religiös oförenlighet för att förstå en konflikt kan givetvis an-

vändas även för konflikter utan inslag av våld. En central tanke är att det är först när oförenligheten/”kravlistan” innehåller religiösa komponenter, som det enligt denna strikta definition är fullt relevant att tala om en ”religiös konflikt”. Enbart olika religiös identitet räcker inte för att tala om en religiös konflikt (till exempel Nordirland).

Ellingsen och Nordås: Religionens roll i inbördeskrig

Den båda norska fredsforskarna Tania Ellingsen och Ragnhild Nordås har studerat förhållandet mellan religion och konflikt i situationer där det råder inbördeskrig.

I sin forskning runt betydelsen av religionen som konfliktorsak i inbördeskrig har Ellingsen funnit att det inte finns något klart samband mellan graden av religiositet och/eller religiösa skillnader inom ett land och förekomsten av väpnad konflikt. Däremot verkar risken för konflikt öka om det i religiöst splittrade länder finns en statsreligion samtidigt som landets regering bedriver en politik som går ut på att kontrollera de religiösa minoriteterna.

Nordås har undersökt om det är någon skillnad i våldsintensiteten i inbördeskrig som innehåller en religiös dimension. Hennes slutsats är att religiösa konflikter inte är mera våldsamma än övriga konflikter. Det finns inte heller någon enskild religion som framträder som extra våldsam.

D. Religiösa och icke-religiösa konflikter

Under avsnitt B såg vi hur religionen kan speglas i tre olika aspekter av konflikten. I detta avsnitt ska vi se närmare på förhållandet mellan religion och konflikt.

En del människor med en stark religiös identitet vill ofta se en klar åtskillnad mellan religion och politisk makt och är av den orsaken negativa till att engagera sig i en konflikt utifrån religiösa motiv. Andra tänker tvärtom, just på grund av sin religiösa övertygelse. Hur detta inverkar på konfliktutvecklingen är beroende av en mängd faktorer. Religion är en källa, bland många andra, som kan motivera och legitimera våld. Det finns många exempel, också från dagsaktuella konflikter, hur man i religionens namn har motiverat våldsanvändning.

Graden av sekularisering inverkar på om de olika religiösa och ickereligiösa aktörerna anser att religionsidentiteten är en tillräckligt stark och relevant faktor för

att försöka engagera en grupp för det egna syftet. Utsikterna att utomstående aktörer griper in i konflikten på endera sidan ökar om det finns en gemensam religiös identitet att falla tillbaka på. Dessa faktorer förändras över tiden, på både lång och kort sikt. Ett mycket tydligt exempel är de medeltida korstågen som på sin tid var legitimerade av kyrkan och där det var enkelt att måla upp en kollektiv fiendebild.

Om man använder diskriminering på religiös grund av en grupp i ett samhälle (ofta en minoritet) kan det ge upphov till starka spänningar. När en grupp börjar ställa krav, antingen beroende på att deras tidigare erkända rättigheter inskränks eller att de kräver ökat hänsynstagande till specifika religiösa frågor, kan det i värsta fall leda till väpnat våld. Ett exempel på detta är Filippinerna där den muslimska minoriteten har svarat med våld mot den diskriminering de anser sig ha blivit utsatta för av den kristna majoriteten. I ett försök att lösa denna konflikt har parterna här ingått ett fredsavtal som utlovar grundläggande religiösa fri- och rättigheter för både kristna och muslimer i landet.

Hasenclever och Rittberger:

Varför är religiösa konflikter våldsammare än andra konflikter?

Religiös övertygelse, religiösa ledare och religiösa läror kan användas både för att öka spänningarna och som fredsskapande kraft. I sin forskning om religioners förmåga att bidra till att minska spänningar mellan grupper har de båda tyska forskarna Andreas Hasenclever och Volker Rittberger tagit fram en modell som syftar till att förklara varför religiösa konflikter tenderar att vara våldsammare än ickereligiösa konflikter. De har alltså en annan uppfattning än t ex Ellingsen och Nordås (se rutan på s 9). Modellen är inte testad i praktiken men kan tjäna som förklaringsförsök.

I en konflikt har de beslutsfattande företrädarna, eller de stridande eliterna, möjlighet att göra olika strategiska val. Om en elit i en konflikt av någon anledning vill hålla en fortsatt hög våldsnivå, kan även religionen vara ett användbart instrument. Låter man religiösa aspekter bli en del av konflikten kan man hämta både ekonomiskt och moraliskt stöd för det egna agerandet, och man kan använda sig av den auktoritet som religiösa ledare kan ge.

Att blanda in religion skapar värdekonflikter i motsats till konflikter som rör resurser, där det kan vara svårare att engagera människor. Religionen kan skapa anhängare som är villiga att offra sig i denna värld för att få belöning efter döden. Genom att främja dialog mellan de religionsutövare som är involverade i en konflikt kan man skapa en grund för försoning och ömsesidigt avståndstagande från våld.

E. Religiös fundamentalism och extremism

Efter händelserna i USA den 11 september 2001 har ett stort antal analyser gjorts om religiöst färgad fundamentalism. Hur kommer det sig att vissa religiösa aktörer blir intoleranta och börjar använda våld i sin politiska verksamhet? Vilken roll spelar de religiösa ledarna? Hur ser relationen ut mellan religiös extremism och andlig bildning? Dessa frågor debatteras flitigt just nu och kan få stora politiska konsekvenser. Vi rör oss här mellan små och stora sammanhang, mellan individnivå och samhällsnivå, mellan å ena sidan religionsfrihet och å andra sidan en diskussion om vad ett demokratiskt och mångkulturellt samhälle kan och bör tolerera.

Ett viktigt tema i all konfliktteori är frågan om individuell respektive kollektiv identitet och hur stark identitetskänslan är. När en person fattar beslut om att följa en viss religiös regel eller linje är det ofta ett känslomässigt beslut; det har att göra med vad människor tror på. Detta påverkar också hur vi ser på vår omvärld och våra medmänniskor. Med i sammanhanget finns ofta en religiös ledare som hjälper nya anhängare in i ett mönster av beteenden och uppfattningar. Det är den religiöse ledaren som har som uppgift att konkretisera och ge innehåll åt individens upplevelse av det heliga. Den religiöse ledaren har ofta en viktig roll när en individ eller ett kollektiv går från religiös upplevelse och religiös retorik till politisk handling.

Vikten av att kunna förstå och kritiskt analysera texter och skeenden hänger nära samman med graden av utbildning hos de religiösa ledarna. Vi vågar påstå att kunskapen om freds- och konfliktfrågor hos religiösa ledare generellt sett är relativt svag. En bättre utbildning, inte minst av religiösa företrädare, är viktig även ur ett freds- och försoningsperspektiv. Paradoxalt nog kan det vara just den sekulära miljön som ger förutsättning för religiös fundamentalism och som ger sämre förutsättningar att kritiskt

Appleby: När leder religiös fundamentalism till våld?

En forskare som har ägnat sig åt att studera religiös fundamentalism som en källa till konflikter där man använder våld är amerikanen Scott Appleby. Påtryckningar från utomstående grupper (antingen sekulära eller religiösa aktörer) kan enligt Appleby leda till att fundamentalistiska grupper försöker isolera sig från sin omgivning. Detta sker ofta i samband med att man också vill "rena" den egna religionen från övriga inslag och försöka återvända till en sedan tidigare förlorad religiös "gyllende tidsålder".

För att skydda den egna religionen från omgivningen kan man också utforma en ideologi som legitimerar bruket av våld mot utomstående. För att enskilda religiösa utövare ska ta till våldsamma medel krävs det i regel att det också finns karismatiska ledare som kan uppmuntra till detta beteende.

förhålla sig till religiös fanatism och att bearbeta religiösa upplevelser intellektuellt. Faktorer som stora skillnader i levnadsvillkor, låg utbildningsnivå, snabba samhällsförändringar, hänsynslös exploatering av människor och natur är givetvis också viktiga att beakta för att sätta in religiös fundamentalism i ett större sammanhang.

F. Studier av konflikter

I ett samarbete mellan LPI och Institutionen för freds- och konfliktforskning, under ledning av forskaren Isak Svensson, har de religiösa dimensionerna av väpnade konflikter utforskats. Med utgångspunkt från konflikt databasen vid Uppsala universitet (UCDP) har två faktorer kartlagts: A) de stridande parternas (religiösa) identitet och B) de stridande parternas ”kravlista” eller (den religiösa) oförenligheten. Följande kategorier används när den religiösa traditionen **identifieras**:

- Kristendom (indelad i tre undergrupper: katoliker, protestanter och ortodoxa)
- Islam (indelad i två undergrupper: shia och sunni)
- Judendom
- Hinduism
- Buddhism
- Shintoism

Denna kategorisering har naturligtvis stora begränsningar. Det är visserligen korrekt att beskriva Sverige som ett huvudsakligen protestantiskt land, men hur användbart är det att använda denna kollektiva ”identitet” för att beskriva hur vi i Sverige skulle agera i en väpnad konflikt?

För **oförenligheten** gäller att det måste finnas en uttalad position, som avser religiösa frågor. Det kan alltså inte gälla en vag religiös-kulturell föreställning eller en allmänt formulerad uppmaning av typen ”Gud uppmanar oss att kämpa”.

I UCDP finns bara konflikter där åtminstone ena parten är en regering. Det vanligaste konfliktmönstret är att det finns en rebellgrupp av något slag som med väpnat våld utmanar regeringen. Konflikter där man använder våld delas in i två kategorier, varav den första benämns ”väpnad konflikt” och som definieras av att minst 25 människor per år dör i ”stridsrelaterad väpnad kamp”. Vid mer än tusen döda per år definieras det som ett krig. Enligt denna indelning pågick det år 2007 4 krig i världen och 34 väpnade konflikter.

Inom samarbetet mellan LPI och Institutionen för freds- och konfliktforskning har hittills följande gjorts:

1. 1. Vi har analyserat alla väpnade konflikter mellan 1989 och 2004 och har sammanställt data om den religiösa identifikationen och religiösa dimensioner i de stridande parternas krav. Resultatet är redovisat i Svensson (2007).

2. Vi har studerat alla kända fredsavtal mellan 1989 och 2004 och samlat data om hur religiösa tvistefrågor hanteras i fredsavtal.

Svensson: Religionens roll i konflikter och fredsavtal

I de studier som Isak Svensson har lett har man bland annat kunnat konstatera att en klar majoritet av världens kända konflikter äger rum mellan parter som delar samma religiösa identitet och där det inte finns någon klar religiös oförenlighet, tvärtemot vad många tycks tro. Svensson visar att det inte är svårare att lösa konflikter där parterna kommer från olika religiösa traditioner än där parterna kommer från samma religiösa tradition. Däremot ökar svårigheten att lösa konflikterna genom fredsavtal om det finns en religiös dimension i själva oförenligheten.

G. Religiösa aktörer för fred

Det råder stor okunskap om religionens och religiösa aktörers roll vid konflikter där man använder våld. Vi har tidigare beskrivit hur religionen kan fungera för att driva fram våld men också för att lösa konflikter. De religiösa samfundet har själva på senare år allt tydligare engagerat sig för att bidra till fred, dialog och försoning. Det handlar både om ekumeniska möten mellan samfundet som sådana och om olika interreligiösa grupper. De stora världsreligionerna har alla tydligt fredliga och ickevåldsliga texter och förhållnings-sätt, samtidigt som det också finns gott om exempel på motsatsen. Relationerna mellan kristna och muslimer har på senare år fått särskild uppmärksamhet i vår del av världen.

Dialog och kontaktskapande på många olika nivåer i samhället är viktigt, såväl på gräsrotsnivå som mellan ledande företrädare för religionerna. Ett från media känt exempel är de möten som påven har bjudit in till i Assisi i Italien med många höga företrädare för alla världsreligioner. Från de flesta länder finns goda exempel på utbyten på lokal nivå mellan moskén och kyrkan. Det finns också flera exempel på hur religiösa organisationer och företrädare har kunnat verka som utomstående fredsmäklare i pågående konflikter. Under den våldsamma krisen i Kenya våren 2008 deltog exempelvis den förre sydafrikanske ärkebiskopen och fredspristagaren Desmond Tutu i förhandlingarna mellan regeringen och den politiska oppositionen.

I rutan på s 15 beskrivs några av de aktörer med samfundsanknytning som vill främja förståelse och fördjupa kunskapen om den fredsskapande potentialen hos världens religioner. En insikt som företrädare för dessa organisationer försöker sprida är att ju mer man vet både om sin egen tillhörighet och om andra samfund och religioner, desto tryggare och säkrare blir man också i sin världsbild och övertygelse.

H. Avslutning

Till sist ett utdrag ur Kofi Annans (FNs generalsekreterare 1997-2006) Nobelföreläsning, som visar att alla större religioner hyser en önskan om fred och samförstånd mellan människor.

”Tanken att ett enda folk äger sanningen, en enda lösning på världens problem eller ett enda svar på mänsklighetens behov har gjort oändligt mycket skada genom tiderna, särskilt under förra århundradet. Men trots de etniska konflikter som pågår runt om i världen finns det en växande insikt att mänsklig mångfald är såväl en realitet som gör att dialog behövs som själva grunden för denna dialog.

I varje större trosinriktning och -tradition finns normer om tolerans och ömsesidig förståelse. Koranen säger till exempel: ”Vi skapade er av ett enda par, en man och en kvinna, och gjorde er till folk och stammar, så att ni kan lära känna varandra.” Konfusius uppmanade sina efterföljare: ”När den goda vägen råder i landet, tala då djärvt och handla djärvt. När landet har gått vilse, handla då djärvt och tala milt.” I den judiska traditionen anses budordet: ”Älska din nästa som dig själv” vara själva kärnan i Tora.

Denna tanke återfinns i det kristna evangeliet, som också lär oss att älska våra fiender och be för dem som förföljer oss. Hinduerna lär sig att ”sanningen är en, men de visa ger den olika namn”. Och inom buddhismen uppmanas människor att ha medlidande med allt levande.

Nästan överallt i världen lever människor från olika religioner och kulturer sida vid sida, och de flesta av oss hör hemma i flera sammanhang som överlappar varandra och knyter oss samman med olika grupper. Vi *kan* älska det vi är utan att hata det – och dem – vi *inte* är. Vi kan utvecklas i vårt eget sammanhang, samtidigt som vi lär av andra och börjar respektera deras tro och lära.”

I. Litteraturlista

Appleby, R. Scott. *The Ambivalence of the Sacred: Religion, Violence, and Reconciliation*, Rowman & Littlefield, 2000

Eriksen, Thomas Hylland. *Rötter och fötter. Identitet i en föränderlig tid*, Nya Doxa, 2004

Fox, Jonathan. *Religion, Civilization, and Civil War*, Lexington Books, 2004

Harbom, Lotta, red. *States in Armed Conflict 2007*, Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, 2007

Hasenclever, Andreas & Rittberger, Volker. *Does Religion Make a Difference? Theoretical Approaches to the Impact of Faith on Political Conflict* (i *Religion in International Relations*, red. Petito, Fabio & Hatzopoulos, Pavlos), Palgrave Macmillan, 2003

- Huntington, Samuel. *Civilisationernas kamp: mot en ny världsordning*, Atlantis, 2005
- Juergensmeyer, Mark. *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, University of California Press, 2003
- Karlsson, Ingmar. *Tro, terror och tolerans: Essäer om religion och politik*, Wahlström & Widstrand, 2004
- Svensson, Isak. *Fighting with Faith: "Religion and Conflict Resolution in Civil Wars"*, *Journal of Conflict Resolution*, 51(6), 930-949, 2007. Även publicerad som Occasional Paper av LPI med titeln *Divine Disputes? Exploring the religious dimensions of armed conflicts*, 2008
- Wallensteen, Peter. *Understanding Conflict Resolution*, Sage Publications, 2007

Religion och fred – några aktörer

IFAPA, Interfaith Action for Peace in Africa, grundades 2002 för att bidra till dialog och utbyte i länder i Afrika med starka spänningar mellan grupper med olika religionstillhörighet.
www.africa-faithforpeace.org

IFOR, the International Fellowship of Reconciliation är en global organisation som samlar företrädare för världsreligionerna. I Sverige utgör Kristna Fredsrörelsen den lokala grenen av IFOR.
www.ifor.org

WCPR, World Conference of Religions for Peace är en interreligiös organisation med huvudkontor i New York. Man försöker främja skapandet av nationella interreligiösa råd.
<http://religionsforpeace.org/>

Life & Peace Institute är ett internationellt fredsforskningsinstitut som i sitt arbete kombinerar det ekumeniska och interreligiösa arbetet med forskning och konfliktomvandlingsprogram i konfliktområden.
www.life-peace.org

Fler organisationer finns i länklistan.

*J. Hänvisningar till andra aktörer***Svenska organisationer**

Kristna freds rörelsen, www.krf.se

Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, www.pcr.uu.se

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, www.sipri.org

Studieförbundet Bilda, www.bilda.nu

Studieförbundet Ibn Rushd, www.ibnrushd.se

Studieförbundet Sensus, www.sensus.se

Sveriges Kristna Råd, www.skr.org

Svenska kyrkan, www.svenskakyrkan.se

Internationella organisationer

International Peace Research Oslo, www.prio.no

Pax Christi International, www.paxchristi.net

Community of Sant' Egidio, www.santegidio.org

The World Council of Churches, www.oikoumene.org

Oslo Center for Human Rights and Peace, www.oslocenter.no